

POLITECHNIKA CZĘSTOCHOWSKA
WYDZIAŁ INŻYNIERII MECHANICZNEJ I INFORMATYKI

Prawo i ekonomika dla informatyków

Temat:

Przepisy prawa dotyczące programów komputerowych

Tomasz CHUDYK

Rok IV Sem. VII Gr 1

Kierunek: Informatyka

Spec.: IOiSI

Rok akad. 2008/2009

Częstochowa, 09.10.2008.

1. PROGRAM KOMPUTEROWY

1.1. Pojęcie programu komputerowego

W różnych źródłach można znaleźć wiele definicji programu komputerowego. We wszystkich tych definicjach powtarza się jednak sformułowanie, że *program komputerowy to ciąg instrukcji wykonywanych przez komputer, realizujących określone zadanie*¹.

Programy ze względu na zastosowanie można podzielić jako aplikacje użytkowe, systemy operacyjne, gry, kompilatory, wbudowane wewnątrz urządzeń (firmware) i inne.

Dyrektywa 91/250/EWG dodatkowo opisuje:

„Program komputerowy obejmuje programy w jakiejkolwiek formie, włączanie z programami zintegrowanymi ze sprzętem komputerowym; pojęcie to obejmuje również przygotowawcze prace projektowe prowadzące do rozwoju programu komputerowego z zastrzeżeniem, że charakter prac przygotowawczych jest taki, że program komputerowy może korzystać z nich na późniejszym etapie”²

1.2. Autorskie prawa osobiste i majątkowe dotyczące programu komputerowego

Powodem wprowadzenia praw autorskich jest zabezpieczenie interesów twórców oraz wydawców. Efektem naruszenia tych właśnie praw są m.in. utrata przez twórców zysków z tytułu rozpowszechniania utworów, straty firm zajmujących się dystrybucją i promocją utworów, straty państwa związane z nieodprowadzonymi podatkami.³

Programy komputerowe w prawie autorskim podlegają podobnej ochronie jak utwory literackie. O różnicach informuje rozdział 7 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych – „przepisy szczególne dotyczące programów komputerowych”.

Podobnie jak w przypadku utworów literackich, program komputerowy jest objęty ochroną przez prawo autorskie majątkowe przez okres 70ciu lat od roku śmierci ostatniego współautora.⁴

Autorem programu komputerowego jest osoba fizyczna lub grupa osób, które stworzyły program. Jeżeli program stworzony został wspólnie przez grupę osób prawa wyłączne przysługują im wspólnie. W przypadku programów stworzonych w ramach obowiązków służbowych przez pracownika pracodawca uprawniony jest do wykorzystania

1 http://pl.wikipedia.org/wiki/Program_komputerowy

2 Dyrektywa Rady z dnia 14.05.1991 r. w sprawie ochrony prawnej programów komputerowych

3 http://www.audyt.org/oferta_opa

4 Dz.U. 2006r. Nr 90, poz. 631 - „o prawie autorskim i prawach pokrewnych”, Art. 36

wszystkich praw majątkowych dotyczących tego programu. Odstępstwem od tego może być odpowiednio zawarta umowa między pracownikiem, a pracodawcą.⁵

Autorskie prawa osobiste dotyczące programu komputerowego zostały ograniczone na rzecz autorskich praw majątkowych. Autor nie może się zrzec praw osobistych i również ma prawo do oznaczenia utworu/programu w sposób pozwalający zidentyfikować jego autorstwo. Decyzje o pierwszym udostępnieniu programu, oraz sposobie korzystania z niego podejmuje właściciel autorskich praw majątkowych.⁶

Autorskie prawa majątkowe dają również możliwość zwielokrotniania, tłumaczenia, przystosowywania, zmiany układu i wszelkich innych zmian w programie komputerowym. Dają też prawo do rozpowszechniania w tym do użyczenia i najmu programu komputerowego lub jego kopii.⁷

1.3. Wybrane przepisy ustawy dotyczące programów komputerowych

Jeżeli jest to niezbędne do korzystania z programu zgodnie z jego przeznaczeniem, to osoba, która weszła legalnie w posiadanie tego programu również ma możliwość jego tłumaczenia i przystosowywania do swoich potrzeb.

Użytkownik programu może też bez zgody sporządzać kopię zapasową. Nie może ona być jednak używana równocześnie z oryginalnym programem komputerowym.⁸

Ochrona prawem autorskim programów komputerowych obejmuje tylko formy jego wyrażenia (realizacje). Nie podlegają temu prawu zasady i idee będące podstawą jakiegokolwiek elementu programu.⁹

Odnosnie programów komputerowych nie stosuje się tzw. „prawa dozwolonego użytku osobistego”, pozwalającego na nieodpłatne korzystanie z rozpowszechnionego utworu bez zgody twórcy, oraz korzystanie z pojedynczych egzemplarzy utworu przez osoby będące w kręgu znajomych.

Nie obowiązuje tu między innymi również artykuł 28, pozwalający bibliotekom, archiwom i szkołom udostępnianie nieodpłatnie egzemplarzy utworów.¹⁰

1.4. Licencja i jej rodzaje

Pojęcie licencji odnośnie oprogramowania to umowa określająca warunki korzystania z programu komputerowego. Umowa ta zawierana jest między osobą, która zamierza z

5 Dyrektywa 91/250 z dnia 14.05.1991, artykuł 2 - „Autorstwo programów komputerowych”

6 Dz.U. 2006r. Nr 90, poz. 631 - „o prawie autorskim i prawach pokrewnych”, Art. 77

7 Dz.U. 2006r. Nr 90, poz. 631 - „o prawie autorskim i prawach pokrewnych”, Art. 74, ust. 4

8 Dz.U. 2006r. Nr 90, poz. 631 - „o prawie autorskim i prawach pokrewnych”, Art. 75

9 Dz.U. 2006r. Nr 90, poz. 631 - „o prawie autorskim i prawach pokrewnych”, Art. 74, ust. 2

10 Dz.U. 2006r. Nr 90, poz. 631 - „o prawie autorskim i prawach pokrewnych”, Art. 77

danego oprogramowania korzystać, a podmiotem, któremu przysługują autorskie prawa majątkowe. Licencje takie są zazwyczaj bardzo restrykcyjne. Standardowym elementem każdej niemal licencji oprogramowania jest klauzula o wyłączonej odpowiedzialności z tytułu używania oprogramowania przez licencjobiorcę, której znaczenie polega na braku jakiegokolwiek odpowiedzialności producentów oprogramowania za np. skutki błędów w programach.¹¹

OEM – (ang. Original Equipment Manufacturer). Nazwa OEM stosowana jest w odniesieniu do producentów komputerów osobistych, gdy sprzedają je razem z oprogramowaniem będącym standardowym wyposażeniem. Oprogramowanie OEM jest nierozzerwalne z komputerem (lub jego częścią), na którym jest ono zainstalowane. Nie wolno go przenosić na inne komputery oraz odsprzedawać. Zaletą oprogramowania OEM jest to, że jest znacznie tańsze od wersji pudełkowych.¹²

Adware – jest oprogramowaniem rozpowszechnianym za darmo, ale zawiera funkcję wyświetlającą reklamy na których zarabia wydawca oprogramowania. Często jest też możliwość nabycia wersji programu bez reklam za dodatkową opłatą.¹³

Shareware – program rozpowszechniany jest bez opłat z pewnymi ograniczeniami (lub nie), gdzie po okresie próbnym (czasowym, lub określonej liczbie uruchomień) trzeba za niego zapłacić lub zrezygnować z dalszego korzystania.¹⁴

Freeware – taka licencja oprogramowania umożliwia darmowe rozprowadzanie aplikacji bez ujawniania kodu źródłowego. Czasami licencja freeware zawiera dodatkowe ograniczenia typu „aplikacja darmowa, tylko dla użytku domowego”. Mogą być nieodpłatnie wykorzystywane, jednak zabrania się czerpania korzyści finansowych z ich dystrybucji przez osoby trzecie.¹⁵

BSD – licencja zgodna z zasadami Wolnego Oprogramowania. Jest licencją bardzo liberalną. Zezwala nie tylko na modyfikacje kodu i jego rozprowadzanie w takiej postaci, ale również rozprowadzanie produktu bez postaci źródłowej, czy nawet włączanie do zamkniętego oprogramowania.¹⁶

GPL – jest najpopularniejszą licencją wolnego oprogramowania. Jej celem jest przekazanie użytkownikom wolności uruchamiania programu w dowolnym celu, analizowania i dostosowywania go do swoich potrzeb, rozpowszechniania niezmodyfikowanej kopii programu i wolność udoskonalania programu i publicznego rozpowszechniania własnych ulepszeń. Licencja mówi, że wszystkie pochodne prace bazujące na kodzie GPL muszą się same opierać na GPL przez co często nazywana jest „licencją wirusową”.¹⁷

Public Domain – oznacza licencje dla których wygasły prawa autorskie. Często mylony jest z licencjami wolnego oprogramowania np. GPL. Zgodnie z polskim prawem utwór przechodzi na tą licencję po upływie 70ciu lat licząc od chwili śmierci twórcy, lub jeżeli autor jest nieznaną licząc od pierwszego rozpowszechnienia.¹⁸

11 http://pl.wikipedia.org/wiki/Licencja_oprogramowania

12 <http://pl.wikipedia.org/wiki/OEM>

13 <http://pl.wikipedia.org/wiki/Adware>

14 <http://pl.wikipedia.org/wiki/Shareware>

15 <http://pl.wikipedia.org/wiki/Freeware>

16 http://pl.wikipedia.org/wiki/Licencja_BSD

17 http://pl.wikipedia.org/wiki/GNU_General_Public_License

18 http://pl.wikipedia.org/wiki/Public_domain

1.5. Odpowiedzialność karna

Osoby łamiące prawa autorskie, jak każde inne prawa podlegają karze. Przywłaszczenie cudzej rzeczy ruchomej w tym programu komputerowego podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5ciu lat. W przypadku mniejszej wagi osoba taka podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności, lub pozbawienia wolności do roku.

Jeżeli ktoś w celu osiągnięcia korzyści majątkowej narusza cudze prawa autorskie to podlega tej samej karze.¹⁹

W przypadku naruszenia autorskich praw majątkowych, uprawniony może żądać od osoby, która je naruszyła nawet trzykrotnej wartości wynagrodzenia, które w chwili dochodzenia byłyby należne na udzielenie zgody za korzystanie z programu.²⁰

Nabywanie nielegalnego oprogramowania (także z internetu) również traktowane jest jako przestępstwo. Mówi o tym artykuł 291 i 292 kodeksu karnego:

„Kto rzecz uzyskaną za pomocą czynu zabronionego nabywa lub pomaga do jej zbycia albo tę rzecz przyjmuje lub pomaga do jej ukrycia, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.”

„Kto rzecz, o której na podstawie towarzyszących okoliczności powinien i może przypuszczać, że została uzyskana za pomocą czynu zabronionego, nabywa lub pomaga do jej zbycia albo tę rzecz przyjmuje lub pomaga do jej ukrycia, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.”

oraz artykuł 118 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych:

„Jeżeli na podstawie towarzyszących okoliczności sprawca przestępstwa określonego w ust. 1 lub 2 powinien i może przypuszczać, że przedmiot został uzyskany za pomocą czynu zabronionego, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.”

Udostępnianie nielegalnego oprogramowania również podlega karze. Kara zależy głównie od ilości korzyści z tego czerpanych, oraz skali działalności. Jest nią grzywna, ograniczenie wolności, a nawet pozbawienie jej do 5ciu lat.²¹

Wytwarzanie, posiadanie i korzystanie z przedmiotów służących do łamania zabezpieczeń przed nielegalnym zwielokrotnieniem również podlega karze. W przypadku wytwarzania jest to grzywna, ograniczenie wolności, lub jej pozbawienie do 3ch lat. Dla pozostałych grzywna, ograniczenie wolności, lub jej pozbawienie do roku.²²

19 Dz.U. 1997r. Nr 88, poz. 553 - „Kodeks Karny z dnia 6 czerwca 1997r.”, Art. 278

20 Dz.U. 2006r. Nr 90, poz. 631 - „o prawie autorskim i prawach pokrewnych”, Art. 79

21 Dz.U. 2006r. Nr 90, poz. 631 - „o prawie autorskim i prawach pokrewnych”, Art. 116

22 Dz.U. 2006r. Nr 90, poz. 631 - „o prawie autorskim i prawach pokrewnych”, Art. 118¹

O sposobie wykrywania przestępstw w tym naruszenia praw autorskich mówi kodeks postępowania karnego.

Wszystkie rzeczy mogące stanowić dowód w danej sprawie należy wydać na żądanie sądu lub prokuratora, a w przypadkach niecierpiących zwłoki również Policji lub innego uprawnionego organu. W przypadku odmowy wydania dowodu, uprawniony do tego organ może przeprowadzić jej odebranie.

Prokurator, Policja lub inny uprawniony organ może przeprowadzić przeszukanie w celu znalezienia rzeczy mogących stanowić dowód. Mogą to być przeszukania miejsc, odzieży, podręcznych przedmiotów jak i komputera. W przypadku programów komputerowych przeszukania te wykonywane są w obecności specjalistów z tej dziedziny. W nagłych przypadkach organ może dokonać przeszukania na podstawie nakazu kierownika jednostki lub legitymacji służbowej i w ciągu 7 dni po przeszukaniu dostarczyć postanowienie sądu w tej sprawie.²³

LITERATURA

1. Dyrektywa Rady 91/250/EWG z dnia 14.05.1991 r. w sprawie ochrony prawnej programów komputerowych
2. Dz.U. 2006r. Nr 90, poz. 631 - „o prawie autorskim i prawach pokrewnych”
3. Dz.U. 1997r. Nr 88, poz. 553 - „Kodeks Karny z dnia 6 czerwca 1997r.”
4. Dz.U. 1997r. Nr 89, poz. 555 - „Kodeks postępowania karnego z dnia 6 czerwca 1997r.”
5. Wikipedia, wolna encyklopedia: <http://pl.wikipedia.org/>
6. Witryna internetowa Agencji Hetman: <http://www.audyt.org/>

23 Dz.U. 1997r. Nr 89, poz. 555 - „Kodeks postępowania karnego z dnia 6 czerwca 1997r.”, Art. 217, 219, 220